

BATI ADIĞE ALFABESİ

Haz. Murat Paşu

Kitap Harfi	El Yazısı	Türkçe Okunuşu	Örnek Sözcükler
А а	<i>A a</i>	A	атакъэ horoz; ары evet; апч sam; ар о; ау fakat; ахьщ para
Б б	<i>B b</i>	B	бэ çok; баджэ tilki; бзэ dil; бзыу kuş; бжъэ arı; быбын uçmak
В в	<i>V b</i>	V	(Yabancı sözcüklerde) вагон vagon; ваз vazo; винт vida
Г г	<i>G g</i>	İnce Ğ	гыны barut; гыклын çamaşır yıkamak; лъагэ yüksek
ГУ гу	<i>GU gu</i>	GU	гу kalp; гугъэ umut; гупшыс düşünce; нэгу yüz
Гь гь	<i>Gь gь</i>	Kalın Ğ	гъэмаф yaz; гъэ yıl; гъыбз ağıt; гъы ağılama; дэхагъ güzellik
Гьу гьу	<i>Gьу гьу</i>	Kalın ĞU	гъунджэ ауна; гъунэгъу komşu; гъогу yol; гъучI demir
Д д	<i>D d, g</i>	D	дыджы ası; дахэ güzel; дэшхо ceviz; дагъэ yağ; дышгъэ altın
Дж дж	<i>Dж дж</i>	C	джан gömlek; джы şimdi; джэнчы fasulye; джэмышх kaşık
Дз дз	<i>Dж дж</i>	DZ	дзыо çuval; дзэ ordu; дзын atmak; бадзэ sinek
Е е	<i>E e</i>	E, YE	e kötülük; ежъ kendi(si); емыкIу uygunsuz; ешъон içmek
Ж ж	<i>J ж</i>	J	жэ ağız; жакIэ sakal; жэпкъ çene; бжыхъэ sonbahar
Жъ жъ	<i>Jь жь</i>	Kalın J	жъы yaşlı, eski; жъапхъ tava; жъажъэ yavaş, ağır
Жъу жъу	<i>Jьу жьу</i>	Kalın JÜ	жъуагъо yıldız; жъон kaunamak; зэжъу dar; мыжъо taş
Жь жь	<i>Jь жь</i>	Kalın J	жъы hava; жъыбгъэ güzgar; жъау gölge; бжыны соған
З з	<i>Z z</i>	Z	зы bir; закъо yalnız; зэкIэ bütün, hepsi; зауэ savař; мазэ ау
И и	<i>U u</i>	İ, Yİ	ины büyük; и sekiz; из dolu; илъэс yıl; икъун yetmek
Й й	<i>Ü ü</i>	Y	бай zengin; дэжъый fındık; пай için; кIэй dere, vadi
К к	<i>K k</i>	K	канал kanal; класc sınıf; кран vinç; musluk; марк pul
Ку ку	<i>Kу ку</i>	KU	кушгъэ beşik; ко but, kalça; коцы buğday; куу derin
Къ къ	<i>Kь кь</i>	Kalın K	къабзэ temiz; къэ mezarlık; къашъо dans; къэкIон gelmek
Къу къу	<i>Kьу кьу</i>	Kalın KU	къо oğul; domuz; къухъэ gemi; къуае реунir; къуаджэ köy
КI кI	<i>KI kI</i>	Sert Ç	кIалэ delikanlı; кIэнкIэ yumurta; кIымаф kış; кIапсэ ip
КIу кIу	<i>KIу кIу</i>	Sert KU	кIуачIэ güç, kudret ; кIоцI іç; кIон gitmek; тхъакIум kulak
Л л	<i>L l</i>	L	лы et; лагъэ tabak; лэгъуп kazan; лэныст makas; мылы buz
Лъ лъ	<i>Lь ль</i>	LH	лъы kan; лъэпэд çoğar; лъакъо ayak; лъэпкъ soy; halk
ЛI лI	<i>Ll ll</i>	Sert LH	лIы adam; коса; лIыкIо elçi, aracı; лIэн ölmek; плIы dört
М м	<i>M m</i>	M	машIо ateş; мэлы koyun; мэзы orman; макIэ az; мыр bu
Н н	<i>N n</i>	N	нэ göz; ны anne; непэ bugün; нашэ kavun; нысэ gelin
О о	<i>O o</i>	O, VO	о sen; ощы balta; осы kar; ошхы yağmur; орэд şarkı
П п	<i>P n</i>	P	псы su; пэ burun; пчъэ karı; пшъашгъэ genç kız; пхъэ odun
ПI пI	<i>Pn pl</i>	Sert P	пIэ yatak; пIалъэ süre; пIыкIэн üşümeç; лъапIэ değerli; pahalı
ПIу пIу	<i>Pn plу</i>	Sert PU	пIуакIэ ince; пIуабл hasır; пIун beslemek; сабыипIу dadı
Р р	<i>P r</i>	R	ренэü sürekli; разэ memnun; рэхъат rahat; джыри henüz
С с	<i>C c</i>	S	сэ ben; сымадж hasta; сапэ toz; сэнашъхъ üzüm; сыд ne
Т т	<i>T m</i>	T	тэ biz; ты baba; тхъэ tanrı; тыгъэ güneş; тыгъужь kurt
ТI тI	<i>Tl ml</i>	Sert T	тIы коç; тIэкIу biraz; тIысын oturmak; ятIэ toprak
ТIу тIу	<i>Tlу mlу</i>	Sert TU	тIу iki; тIурыс yaşlı, eski; тIокIы yirmi; тIупшын bırakmak
У у	<i>U u</i>	U, VU	унэ ev; узы hastalık; ағп; уанэ eyer; упчIэ soru; усэ şiir
Ф ф	<i>F f</i>	F	фыжъы beyaz; фабэ sıcak; фэмыф tembel; фэдэ gibi
Х х	<i>X x</i>	İnce H	хы altı; deniz; хатэ bahçe; хабзэ âdet; хафэ ekşi; хэт kim
Хъ хъ	<i>Xь хь</i>	Kalın H	хъэдэн bez; хъырбыдз kapuz; хъырцэ şeftali; хъы ağ
Хъу хъу	<i>Xьу хьу</i>	Kalın HU	хъу erkek; хъурай yuvarlak; хъупIэ otlak; хъурджан yüzük
Хь хь	<i>Xь хь</i>	H	хъайнап аур; хъальгъу ekmek; хъау hayır; хъэ köpek; арра
Ц ц	<i>C c</i>	TS	цэ diş; цы yün; tüy; цыгъо fare; цацэ çatal; напцэ kaş
Цу цу	<i>Cу цу</i>	ÇÜ	цуакъэ ayakkabı; цу öküz; цумпэ çilek; тхъацуф oklava
ЦI цI	<i>CI cI</i>	Sert TS	цIэ ad; bit; цIыфы insan; цIыкIу küçük; цIынэ ıslak, nemli
Ч ч	<i>Ç ç</i>	Ç	чэты tavuk; чэтыу kedi; чыжъэ uzak; чэщы gece; чан keskin
Чь чь	<i>Çь чь</i>	Yumuşak Ç	чъыгы ağaç; чъыIэ soğuk; чъые uyku; чъэн koşmak

ЧІ чІ	ЧИ чи	Sert Ç	чІыпІэ yer; чІыфэ борç; чІэгъ alt; чІыхъумбый köstebek
Ш ш	Ш ш	Ş	шы at; erk.kardeş; шыпхъу kızkardeş; шхонч tüfek
Шъ шъ	Шъ шъ	Kalın Ş	шъхъэ baş; шъэжъый bıçak; шъынэ kuzu; шъабэ yumuşak
Шъушъу	Шъу шъу	Kalın ŞÜ	шъо siz; deri; шъузы kadın; шъоушыгъу şeker; шъоу bal
ШІ шІ	ШІ шІ	İnce Ş	шІэх hızlı; шІэн yarmak; bilmek; шІэтэу parlak; пшІы on
Шу шу	Шу шу	İnce ŞÜ	шІуцІэ siyah; шІой kirli; шу iyi; шІуанэ çара; ІэшІу tatlı
Щ щ	Щ щ	Kalın Ş	щэ süt; kurşun; щы үç; щынэ korku; щагу avlu; щыды eşek
Ъ ъ	Ъ ъ	Sertleş. iş.	гъ, жъ, къ, чъ, хъ, шъ
Ы ы	Ы ы	İ	ыкли ve; ыпэкІэ önde; önce; ыужыр arka; ышІагъ уартı
Ь ь	Ь ь	Yumuş. iş.	жъ, хъ
Э э	Э э	A-E arası	экзамен sınav; экран ekran; матэ sepet; панэ diken
Ю ю	Ю ю	YU	Юсыф Yusuf; Юныс Yunus; плюс arti
Я я	Я я	YA	ябгэ zalim, hain; ягъэ zarar; sivilce; ятІэ toprak; яжъэ kül
І і	І і	Keskinl. iş.	Іай çirkin; Іэ el; Іахъыл akraba; Іыгъын tutmak; паІо şarka
Іу іу	Іу іу	Keskin U	Іудан iplik; Іофы iş; Іон söylemek, demek; чыІу düğme

ALFABENİN BAZI ÖZELLİKLERİ

- Türkçe harfler Adıgece sesleri tam olarak karşılamadığından, alfabeyi öğrenmek için en iyi yöntem, dili bilen birine sözcükleri söyleterek sesleri telaffuz etmeye çalışmaktır.
- **У** harfi, bazı sessiz harflerle birlikte (гу, гъу, жъу, ку, къу, кІу, пІу, тІу, хъу, цу, шъу, шІу) kelime sonlarında yarım okunur. Bu nedenle bunlar ayrı harf olarak kabul edilmişlerdir. Bu bitişik harflerde “у”, bazı sözcüklerde “о” harfine dönüşmektedir (жъу-жъо; кІу-кІо; тІу-тІо; шъу-шъо).
- Yabancı kökenliler dışında **в** (v), **к** (k), **р** (r), **э** (e) harfleri ile sözcük başlamaz.
- **Е** (E) ve **И** (İ) harfleri sözcük ve hece başında YE ve Yİ olarak okunur.
- **О** (O) ve **У** (U) harfleri sözcük ve hece başında VO ve VU olarak okunur.
- **Э** harfi, e ile a arası, ama daha çok **а**’ya yakın bir ses olarak okunur.
- Alfabede harf olarak kabul edilen, ancak ses karşılığı olmayan ve sadece diğer harflerle birlikte kullanılan üç işaret vardır:
  - 1- Sertleştirme işareti (**Ъ**) г, ж, к, л, ч, х, ш harfleriyle birlikte kullanılır (гъ, жъ, къ, лъ, чъ, хъ, шъ), bu harflerin daha sert ve kalın okunmalarını sağlar.
  - 2- Yumuşatma işareti (**Ь**) ж ve х harfleriyle kullanılır (жъ, хъ) ve daha kalın okunmalarını sağlar.
  - 3- Keskinleştirme işareti (**І**) sessiz harflerden sonra kullanılır (кІ, лІ, пІ, тІ, цІ, чІ, шІ) ve harfin daha keskin (sert) okunmasını sağlar. Sesli harflerden ise önce kullanılır (Іа, Іе, Іи, Іы, Іэ, Іу); Arapçadaki hemze işlevini görür (neş’e, Kur’an v.b.).